

1 Ellenőrző kérdések

1. Adja meg a rendezett pár fogalmát.
2. Mit értünk a H és K nemüres halmazok Descartes szorzatán?
3. Hogyan szemléltethetjük a Descartes szorzatot?
4. Mit ért rendezett szám n-esen?
5. Definiálja a reláció fogalmát!
6. Mit értünk a reláció értelmezési tartományán, értékkészletén és inverzén?
7. Adja meg az összetett reláció fogalmát.
8. Mi a függvény, és hogyan lehet megadni egy függvényt?
9. Mit értünk egy függvény értelmezési tartományán és értékkészletén?
10. Definiálja a kölcsönösen egyértelmű leképezés fogalmát.
11. Mit értünk a függvény inverzén?
12. Mikor mondjuk, hogy két halmaz egyenlő számosságú?
13. Mikor mondjuk, hogy a H halmaz véges halmaz?
14. Mikor mondjuk, hogy a H halmaz végtelen halmaz?
15. Adja meg, hogy a H halmazt mikor nevezzük megszámlálhatatlannul végtelennek, ill. megszámlálhatónak?

2 Példák

1. Határozza meg az alábbi f reláció értelmezési tartományát, értékkészletét és inverzét! $A := \{-5, 2, 3, 4, 5, 9\}$, $B := \{-2, 1, 2, 3\}$, $f \subseteq A \times B$ és x f relációban áll y-nal akkor és csakis akkor, ha $x + y = 7$.

Megoldás:

$$\text{Mivel } f = \{(4,3), (5,2), (9,-2)\} \\ D_f = \{4, 5, 9\}, R_f = \{-2, 2, 3\}, f^{-1} = \{(3,4), (2,5), (-2,9)\}.$$

2. Legyenek adottak a következő halmazok: $H = \{-2, -1, 0, 1, 2\}$ és $K = \{-1, 0, 1, 2\}$ és $L = \{0, 1, 2, 3, 4\}$. Adja meg a $q' \circ q$ relációt, ha

$$q = \{(h,k) \in H \times K \mid |h| = k\} \\ q' = \{(k,l) \in K \times L \mid k + 3 = l\}$$

Megoldás:

$$q = \{(-2,2); (-1,1); (0,0); (1,1); (2,2)\}, q' = \{(-1,2); (0,3); (1,4)\}.$$

$$\text{Ekkor a definíció alapján: } q' \circ q = \{(-1,4); (0,3); (1,4)\}.$$

3. Tekintse az $X = \{-2, -1, 0, 1, 2\}$ és az $Y = \{0, 1, 2\}$ halmazokat. Legyen adott a következő reláció $f = \{(x,y) \in X \times Y \mid |x| = y\}$. Döntse el, hogy az f reláció függvény-e, ha igen, akkor invertálható-e.

Megoldás:

Az $f = \{(-2,2); (-1,1); (0,0); (1,1); (2,2)\}$ reláció függvény, mivel egyértelmű. Az inverz reláció $f^{-1} = \{(2,-2); (1,-1); (0,0); (1,1); (2,2)\}$ nem egyértelmű, így nem függvény, azaz f nem invertálható függvény.

HALMAZOK, NEVEZETES SZÁMHALMAZOK

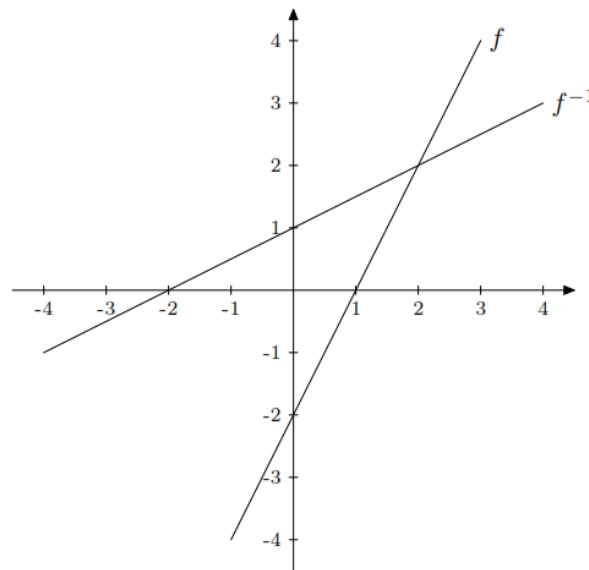
4. Vizsgáljuk meg, hogy az $f(x) = 2x-2$ függvénynek van-e inverze, és ha van adjuk meg az inverz függvényt, és ábrázoljuk a függvényeket!

Megoldás:

Mivel az f függvény kölcsönösen egyértelmű, így van inverze. Az $y = f(x)$ -ből fejezzük ki az x -e, majd hajtsunk végre változócsereét, azaz:

$$y = f(x) \Rightarrow y = 2x-2 \Rightarrow x = \frac{y+2}{2} = \frac{1}{2}y+1.$$

Ezután y helyére x -et írva kapjuk, hogy $y = \frac{1}{2}x+1$, így $f^{-1}(x) = \frac{1}{2}x+1$.

3 Gyakorló feladatok

3.1 Descartes-szorzat

1. Legyen $A = B = \{0,1,2\}$. Határozza meg az $A \times B$ halmazt!
2. Hány elemből áll az $(A \times A) \times A$ halmaz, ha $A = \{1,2,3,4\}$?
3. Hány közös eleme van az $A \times B$ és $B \times A$ halmaznak, ha $A = \{0,1,2,3\}$, $B = \{0,1,2,4\}$?
4. Legyen $A = \{1,3,5,7,9\}$ és $B = \{2,4,6,8\}$. Ábrázolja derékszögű koordináta-rendszerben az $A \times B$ halmazt!
5. Legyen $A = \{1,2\}$, $B = \{1,2,3\}$. Írja fel az
  - a) $(A \times B) \cap (B \times A)$
  - b) $(A \times B) \setminus (B \times A)$ halmazokat!

3.2 Relációk, értelmezési tartomány, értékkészlet, inverz

- Határozza meg az alábbi relációk értelmezési tartományát, értékkészletét, majd ábrázolja őket derékszögű koordináta-rendszerben! Döntse el, hogy melyik reláció függvény! Határozza meg, hogy melyik invertálható és írja fel az inverzét is!

a) $A = \{0,1,2\}$, $B = \{0,3,5\}$ és $\rho = \{(x,y) \in A \times B \mid x \cdot y = 0\}$.

b) $A = \{-2,-1,0,1,2,3\}$, $B = \{-2,-1,0,1\}$ és $\rho = \{(x,y) \in A \times B \mid |x+y| = 1\}$.

c) $A = \{1,2,3,4,5\}$, $B = \{2,4,6,8,10\}$ és $\rho = \{(x,y) \in A \times B \mid x|y\}$

3.3 Nevezetes relációk

- Döntse el, hogy a $\rho = \{(x,y) \in N \times N \mid x|y\}$ reláció ekvivalencia-reláció vagy rendezési reláció!
- Határozza meg, hogy a következő relációk közül melyek ekvivalencia-relációk vagy rendezési relációk!

a) $\rho = \{(x,y) \in N \times N \mid 3|y-x\}$

b) $\rho = \{(x,y) \in A \times A \mid x \text{ párhuzamos } y\text{-nal}\}$, ahol A egy adott sík egyenesinek a halmaza

c) $\rho = \{(x,y) \in A \times A \mid x \text{ hasonló } y\text{-nal}\}$, ahol A egy adott sík háromszögeinek a halmaza

3.4 Összetett relációk

- Adottak a ρ_1 és ρ_2 relációk. Határozza meg a $\rho_1 \circ \rho_2$ reláció elemeit!

a) $A = \{1,2,3,4,5\}$, $B = \{-2,-4,-5\}$, $C = \{2,4,8,16,32,64,128\}$.

$$\rho_1 = \{(x,y) \in A \times B \mid -x = y\}, \rho_2 = \{(y,z) \in B \times C \mid y^2 = z\}.$$

b) $A = \{-2,-1,0,1,2\}$, $B = \{-1,0,2\}$, $C = \{0,1,2,3,4\}$.

$$\rho_1 = \{(x,y) \in A \times B \mid |x| = y\}, \rho_2 = \{(y,z) \in B \times C \mid y+3 = z\}.$$

c) $A = \{2,3,4\}$, $B = \{2,4,6,8,10\}$, $C = \{0,-1,-2,-3\}$.

$$\rho_1 = \{(x,y) \in A \times B \mid x|y\}, \rho_2 = \{(y,z) \in B \times C \mid -\frac{y}{2} = z\}.$$

3.5 Inverz függvény

1. Írja fel az alábbi függvények inverzeit!

a) $y = 2x$

b) $y = 1 - 3x$

c) $y = 2x^2 - 1$

d) $y = \frac{1}{1-x}$

e) $y = \frac{1}{x}$

f) $y = \sqrt[3]{x^3 + 1}$

g) $y = \frac{1-x}{1+x}$

h) $y = 3^x$

2. Állapítsa meg milyen függvényekből tehetők össze az alábbi közvetett függvények és határozza meg a D_f és R_f értékeket is!

a) $f_1(x) = \sin(3x+1)$

b) $f_2(x) = \sqrt{4x^2 - 12x + 5}$

c) $f_3(x) = \frac{1}{4x^2 - 12x + 5}$

d) $f_4(x) = \cos \sqrt{x+2}$

3.6 Összetett függvények, függvények összetétele

1. Írja fel a $g(f(x))$ összetett függvényt, ha

a) $f(x) = x^2 + x + 1$

$g(x) = x^2$

b) $f(x) = x^2$

$g(x) = x^2 + x + 1$

c) $f(x) = \operatorname{tg}^2 x$

$g(x) = \sqrt{x+1}$

d) $f(x) = x^2 + 1$

$g(x) = \sqrt[3]{2x+1}$

e) $f(x) = \sin 2x$

$g(x) = \sin 2x$

f) $f(x) = \lg x$

$g(x) = \frac{1}{\lg x}$

2. Bontsa fel belső és külső függvényekre az alábbi függvényeket!

a) $F(x) = \sin^2 x$

b) $F(x) = \sqrt[3]{x^2 - 2x - 1}$

c) $F(x) = \lg \operatorname{tg} 2x$

d) $F(x) = \operatorname{ctg}^2(2x-1)$